

יש לשאול: מדוע לא הקדים רש"י את פירושו על מה שנאמר לעיל (כו, מג)
 "אל לבן אחי חרנה"?

ויש לומר:

בדרך הפשט כלל זה פשוט הוא, ואין רש"י צריך להודיעו. ומה שרש"י מביאו
 כאן הוא כדי ללמדנו פרט חדש בכלל זה, והוא, שגם במקרה שהשם הוא בן
 שתי מלים ישנו הכלל, והאות ה' באה (באמצע השם!) בסוף המלה שצריכה ל'
 בתחלתה.

כח, ד

ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך אתך לרשתך את ארץ מגריך אשר נתן
 אלקים לאברהם

את ברכת אברהם: שאמר לו ואעשך לגוי גדול (ריש פרשת לך), והתזכרו בזרעך (וירא
 כג, יח). יהיו אותן ברכות האמורות בשנילך, ממך ילא אוחו הגוי ואוחו הזרע המזכור.

צריך ביאור:

א. מדוע מעתיק בכותרת גם מלת "את".

ב. הכתוב עצמו מפרש "ברכת אברהם" מהי - "לרשתך את ארץ מגוריק".

ג. אפילו אם יש לרש"י הכרח שהכוונה לברכות נוספות - מנין לו שהכוונה
 לשתי ברכות אלו דוקא.

ד. מדוע לא פירש שהכוונה לברכת "ושמתי את זרעך כעפר הארץ" (לך יג,
 טז), שבה מודגש הריבוי המופלג של צאצאי אברהם יותר מאשר בברכת
 "ואעשך לגוי גדול".

ה. אף יצחק עצמו נתברך בברכות אלו, ככתוב (לעיל כו, ד) "והרביתי את
 זרעך וגו' והתברכו בזרעך כל גויי הארץ", ומדוע הוצרך לברך את יעקב
 בברכותיו של אברהם.

ו. לשם מה מוסיף "יהיו אותן ברכות... המבורך".

והביאור:

אין לומר שהכוונה ב"ברכת אברהם" היא לברכת ירושת הארץ ("לרשתך את
 ארץ מגוריק"), כי ברכה זו אינה קשורה לענין שאנו עומדים בו - "קום לך פדנה
 ארם וקח לך משם אשה". לכן מפרש

שאמר לו ואעשך לגוי גדול, והתברכו בזרעך - ברכות כאלו הקשורות לנישואין.

והכתוב מדייק "ויתן לך את ברכת אברהם", כי הכוונה לאותה ברכה מיוחדת שהיתה חשובה לאברהם באופן מיוחד (ולכן מעתיק בד"ה גם מלת "את"):

יעקב הרי עמד לצאת לדרך, שהיא "ממעטת פרי ורבי כו' וממעטת את השם" (רש"י לך יב, א). לכן בירכו יצחק באותה ברכה שניתנה לאברהם כשעמד לפני הליכה בדרך ("לך לך מארצך") - "ואעשך לגוי גדול". והוא הדין לברכת "והתברכו בזרעך": הכוונה בזה היתה שההליכה בדרך לא תגרום למיעוט שמם של בני יעקב (אבל הברכות הקשורות ליעקב עצמו כבר נאמרו לעיל (כו, כט) - "יעבדוך עמים וגו'").

אך נשאלת השאלה:

ברכת "ואעשך לגוי גדול" לא נתקיימה באברהם עצמו (שהרי הוא הוליד (משרה) בן אחד ויחיד), וכן לא מצינו שנתקיימה בו ברכת "והתברכו בזרעך" (ואדרבה: על ישמעאל נאמר (לך טז, יב. רש"י שם) "ידו בכל, הכל שונאין אותו ומתגרין בו"). וקשה: מה ראה יצחק לברך את יעקב בברכותיו של אברהם, בשעה שברכות אלו לא נתקיימו באברהם עצמו? לכן ממשיך

יהיו אותן ברכות האמורות בשבילך - ברכות אלו עצמן שנאמרו לאברהם יהיו בשביל יעקב, הן יתקיימו בפועל אצל יעקב דוקא. וכפי שאכן קרה, שיעקב הוליד שנים עשר בנים (למרות הליכתו בדרך), שבוה ניכר כבר ההתחלה והיסוד ל"גוי גדול".

(לאור האמור מובן מה שיצחק שלח את יעקב לפדן ארם למצוא לו אשה ולא נהג כאברהם אביו, ששלח שליח למצוא אשה ליצחק בנו), שהרי ברכת "ואעשך לגוי גדול" באה בזכות ההליכה בדרך דוקא).

ועדיין יש לשאול:

גם ישמעאל נתברך בברכת "ונתתיו לגוי גדול" (לך יז, כ), ואם כן מה המיוחד בברכתו של יצחק ליעקב? זאת ועוד: בתחלת פרשתנו נאמר "שני גוים בכטנך, ושני לאומים ממעיך יפרדו", היינו שעשו הוא "גוי" ו"לאום" בדיוק כמו יעקב? לכן ממשיך

ממך יצא אותו הגוי ואותו הזרע המבורך - מה שאין כן הברכה שניתנה לישמעאל, וכן מה שנאמר בתחלת פרשתנו אודות עשו, אין להם ולא כלום לברכת אברהם. והנה, על פי האמור מובן גם הקשר שבין ברכת ירושת הארץ לבין "קום לך פדנה ארם וגו' וקח לך משם אשה":

מכיון שיעקב עמד לעזוב את ארץ ישראל ולבנות את ביתו בחוץ לארץ, ואדרבה: ברכת "ואעשך לגוי גדול" קשורה עם הליכתו בדרך דוקא (לחוץ

לארץ), ואילו עשו נשאר בארץ ישראל - ניתן אולי להבין מכך שעשו יהיה מעכשיו המוחזק בארץ ישראל. לכן הוסיף יצחק "לרשתך את ארץ מגורך אשר נתן אלקים לאברהם". ואדרבה: מכיון ש"אותן ברכות האמורות בשבילך, ממך יצא אותו הגוי ואותו הזרע המבורך", פשוט שהארץ "אשר נתן אלקים לאברהם" שייכת אך ורק ליעקב ולצאצאיו.

(ולפי זה מובן בפשטות מה שהקשו המפרשים, שלכאורה המלים "אשר נתן אלקים לאברהם" מיותרות).

ענין נוסף בברכתו של יצחק ליעקב:

בברכת "ושמתי את זרעך כעפר הארץ" מודגש ומובלט את הריבוי העצום של יוצאי חלציו של אברהם, אך לא את שייכותם והתייחסותם אליו (שנקראים על שמו). ואילו בברכת "ואעשך לגוי גדול" מודגש שכל צאצאיו של אברהם מתייחסים אליו. והוא הדין לברכת "והתברכו בזרעך": יתברכו בהם בתור "זרעך" (בני אברהם). ויצחק בירך את יעקב שגם פרט זה ב"ואעשך לגוי גדול" יתקיים אצלו. וכפי שאנו רואים, שהעם היהודי כולו נקרא "שבטי ישראל", "בני ישראל", על שמו של יעקב אבינו.

כח, ז

וישמע יעקב אל אביו ואל אמו וילך פרנה אדם

וישמע יעקב: מחובר לענין של מעלה, וירא עשו כי ברך יצחק וגו' וכי שלח אותו פדנה ארס וכי שמע יעקב אל אביו והלך פדנה ארס וכי רעות בנות כנען והלך גם הוא אל ישמעאל.

צריך ביאור:

א. מדוע מפרט את הפרטים שראה עשו, ולא אמר בקצרה "מחובר לענין שלמעלה, וירא עשו".

ב. מדוע משמיט את הפרט של "ויצו עליו לאמר לא תקח אשה מבנות כנען".

ג. לכאורה הי' לו לפרט את הפרטים שלפני "וישמע יעקב" (ש"וישמע יעקב" מחובר להם), אך לא את הפרט של "וישמע יעקב" עצמו, וכודאי לא הפרט שלאחריו "וכי רעות בנות כנען". וביותר יפלא מה שמסיים "והלך גם הוא אל ישמעאל", שהוא תוצאה של ראיית עשו.

והביאור:

בפסוק הקודם נאמר "וירא עשו כי ברך יצחק את יעקב וגו' ויצו עליו לאמר לא תקח אשה מבנות כנען", ובפסוק הבא נאמר שוב "וירא עשו כי רעות בנות